

Menetlusõiguse kaasus

22.11.06 kell 8 murdis politsei maha Peetri korteri ukse selleks, et välistada korteris olevate narkootikumide hävitamist. Korteri olid Artur ja Eugen. Politsei teostas korteris läbiotsimise, mille käigus leiti kahtlane valge aine. Pärast läbiotsimist kell 13 viidi isikud politseiosakonda ja hiljem võeti vahi alla. Isikutele esitati kahtlustus narkootilise aine käitlemises suures koguses. Sama teoga seonduvalt oli alus kahtlustada ka Peetrit, kes kutsuti uurimisasutusse ülekuulamisele, kuid kes kutsele ei reageerinud. Politsei sai hiljem andmed, et pärast politseisse kutsumist sõitis Peeter Hispaaniasse, mistõttu ta kuulutati rahvusvaheliselt tagaotsitavaks. Seetõttu eraldati Peetri suhtes algatatud kriminaalmenetlus juba alustatud menetlusest. Eugenile ja Arturile esitati aga süüdistus ning nad mõisteti süüdi KarS § 184 lg 2 p 1 alusel. Aasta hiljem peetakse Peeter kinni, tuuakse Eestisse ning tema süüdistus tuleb arutamisele kohtus.

Kohtus esitab Peetri kaitsja järgmised väited:

- 1) Kriminaalmenetluse nõudeid on algusest peale oluliselt rikutud. Info selle kohta, et Peetri korteris aetakse narkoäri, saadi tema abikaasalt Maiult. Maiut uurimisasutuses tunnistajana üle kuulates ei tutvustatud talle tema õigust keelduda ütluste andmisest. Kohtusse prokurör tunnistajana Maiut ei kutsunud ning tema eeluurimisel antud ütlusi ei kasutatud. Samas on läbiotsimismääruses viidatud Maiu ütlustele.
- 2) Maiu oli enne Peetri kohta süüdistusakti koostamist esitanud prokuratuurile kaebuse enda ülekuulamise kohta, leides, et tema õigusi oli rikutud, jättes talle tutvustamata ütluste andmisest keeldumise õigust. Prokuratuur jättis kaebuse rahuldamata, leides, et tunnistajal kui tõendi allikal puudub kaebeõigus.
- 3) Läbiotsimine oli ebaseaduslik, kuna korteri ukse mahamurdmisega tekitati Peetrile põhjendamatu kahju.
- 4) Läbiotsimine oli ka seetõttu ebaseaduslik, et läbiotsimise juures sunniti olema Eugen ja Artur, kelle suhtes kahtlustatavana kinnipidamise protokoll vormistati alles 22.11.06 kell 13.00 ja vahi alla võeti nad 24.11.06 kell 13.00. Seega läbiotsimise ajal 22.11.06 kell 8.00-13.00 olid nad kinni peetud ebaseaduslikult ja nende juuresolekul tehtud toimingute protokolle ei saa kasutada tõenditena.
- 5) Uurija oli Peetrile helistanud ja öelnud, et tulgu Peeter homme ülekuulamisele. Peeter proovis küll öelda, et ei saa tööülesannete tõttu tulla, kuid uurijat see ei huvitanud. Seetõttu ei olnud Peetrit nõuetekohaselt ülekuulamisele kutsutud.
- 6) Peetrit ei saanud rahvusvaheliselt tagaotsitavaks kuulutada, kuna ta ei olnud menetlusseisundi poolest kahtlustatav.
- 7) Peetri kriminaaltoimikus ei ole aine tuvastamiseks koostatud ekspertiisimäärust, mistõttu oli ekspertiisiakti kasutamine tõendina ebaseaduslik.
- 8) Prokurör ei saa tunnistajana kasutada Arturit ja Eugenit, kuna sisuliselt on tegemist Peetri kaassüüdlastega.

Andke kaitsja väidetele õiguslik hinnang, eeldades, et kõik väidete aluseks olevad faktilised asjaolud on tõesed.

Lahendus:

1) Asjaolu, et rikuti tunnistaja ülekuulamise sätteid ja seetõttu saadi teave väidetava kuriteo toimepanemise kohta ebaseaduslikult, ei muuda automaatselt kogu järgnevat kriminaalmenetlust ebaseaduslikuks. Sel viisil saadud ütlused ei ole tõendiks, millega saaks tõendada tõendamiseseme asjaolusid, samas kriminaalmenetluse ajend või ka järgnevate menetlustoimingute ajendiks olev info saamise ebaseaduslikus ei muuda järgnevaid menetlustoiminguid automaatselt ebaseaduslikuks. Samas ei ole välistatud, et teatud juhtudel ja ilmselgete põhiõiguste rikkumistega saadud infot ei ole siiski kriminaalpoliitiliselt õige lubada kasutada ka järgnevate menetlustoimingute ajendina. Seetõttu on selle küsimuse puhul eelkõige oodatud kandidaadi arutluskäik. **2 p**

2) Maiu kaebus oleks tulnud rahuldada, kuna tal kui tunnistajal st menetlusvälisel isikul oli kaebeõigus (KrMS § 228 lg 1) ning tema õigusi oli ilmselgelt rikutud (KrMS 68 lg 1; 71 lg 1 p 5; KrMS § 9 lg 3?) **1p**

3) Kui oli alust arvata, et korteris viibivad läbiotsimise hetkel isikud, kes käitlevad narkootilisi aineid, siis oli läbiotsimine kui menetlustoiming põhjendatud ja seaduslik. Eraldi küsimus on, kas läbiotsimise tulemuslikkuse tagamiseks oli sellisel viisil läbiotsimise kui menetlustoimingu rakendamine õigustatud. See küsimus on KrMS-s reguleerimata ning otsest vastust ei leia küsimusele ka PolitseiS § 14 lg 1 p-st 14, mille kohaselt võib politsei siseneda kuriteo toimepannud isiku jälitamiseks või kuriteo tõkestamiseks või kodanike julgeolekut ohustava loodusõnnetuse või muu erakorralise sündmuse korral kodanike eluruumidesse ja muudesse ruumidesse ning organisatsioonide ruumidesse ja territooriumile. Kaalumisele tuleb ukse mahalõhkumise kui toimingu proportsionaalsus ehk kaaluda tuleb võimalust sama eesmärgi – tõkestada narkootiliste ainete hävitamist - saavutada muul viisil. Selle pinnalt võiks öelda, et arvestades kuriteo raskust ja võimalust kiirelt ainet hävitada, oli toiming proportsionaalne. **1 p**

4) Kahtlustatavad on kohustatud alluma menetlustoimingu käigus menetleja korraldustele ja osalema menetlustoimingu (KrMS § 34 lg 3 p 2). Seetõttu ei ole läbiotsimise aega õige lugeda kahtlustatvana kinnipidamise ajaks, mis algas kell 13.00. **1 p**

5) KrMS § 164 lg 1 – telefoni teel kutsumine ning kuigi see on reguleerimata olukord peaks menetleja arvestama isiku võimalusega ülekuulamisele ilmuda. Samas võib jutuajamisest jääda mulje, et Peeter soovis vältida ülekuulamisele minemist, mistõttu oleks tulnud kohaldada KrMS § 164 lg 2. Kuna seda ei järgitud võib rääkida menetlusnormi rikkumisest. Seetõttu tekib ka küsimus, et kas telefoni teel kutsumisega oli Peeter allutatud menetlustoimingule ja tekkis tema kahtlustatava seisund (KrMS § 33 lg 1). **1 p**

6) Igal juhul tekkis aga tema kahtlustatava seisund vahistamistaotluse koostamisega. **2 p**

Euroopa vahistamismääruse väljaandmise eelduseks on siseriikliku kohtumääruse olemasolu, mistõttu vahistamistaotluse koostamist saab pidada isiku, keda on piisav alus kahtlustada kuriteo toimepanemises, allutamiseks menetlustoimingule, millega tal tekib kahtlustatava menetlusseisund KrMS § 33 lg 1 mõttes (Tallinna Ringkonnakohtu määrus nr 1-09-3785)

7) Tulenevalt KrMS § 105 lg-st 1 korraldatakse ekspertiis tõendamisvajadustest lähtudes menetleja määruse alusel. KrMS §-s 106 sätestatakse ekspertiisimäärusele vormi- ja

sisunõuded. Viidatud normidest tulenevalt ei saa ekspertiisimääruse olemasolusse või puudumisse suhtuda formaalselt, kuna tegemist on menetluskohaldamisega, mis omakorda on aluseks ekspertiisi teostamisele. Ekspertiisimääruses määratakse muu hulgas kindlaks läbiviidava ekspertiisi liik ja eksperdile esitatavate küsimuste ring. Kuigi üldjuhul sisaldab ekspertiisiakt samuti ekspertiisi tegemise algandmeid, sealhulgas eksperdile esitatavaid küsimusi, ei asenda ekspertiisiakt ekspertiisimäärust. Seega kujutab ekspertiisimääruse kriminaalasja materjalidele lisamata jätmine endast küll kriminaalmenetlusõiguse rikkumist, kuid ei ole käesolevas asjas vaadeldav olulise rikkumisena KrMS § 339 lg 2 mõttes (RKL 3-1-1-48-09). **1 p**

8) KrMS § 66 lg 2 – kui on eraldatud kriminaalasi ja isikud süüdi mõistetud, siis saab neid hilisemas asjas tunnistajana kasutada, kuivõrd seadus välistab samas asjas isikul erinevad menetlusseisundid (RKL 3-1-1-84-09). **1 p**